

Barangolás a szlovákiai csillagvizsgálókban

AZ EPERJESI CSILLAGVIZSGÁLÓ ÉS PLANETÁRIUM

Elérhetőségek:

Levelező cím:

Hvezdáreň a planetárium v Prešove

Dilongová ul. 17

080 01 Prešov

Telefon: 00421/517 72 20 65

Email: hap@astropresov.sk

Web: www.astropresov.sk

GPS: 21°15'00" E, 49°00'00" N

Történelem:

Eperjesen a csillagászat gyökerei a 16. századba vezethetők vissza. A város történelmi feljegyzéseiben megtalálható egy de Eperies Johannes (Eperjesi János) nevű csillagász (15. 16. század), aki Bécsben és Velencében tanult, azután pedig Szepeskáptalanon és Eperjesen tevékenykedett.

1661-ből származik feljegyzés az eperjesi városi csillagvizsgálóról, amely a Švermová és Požiarnická utcák sarkán volt, a Flórián-kapuvál szemben. Ott egy tábla őrzi emlékét.

A 18. században volt egy csillagászati észlelőhely az Evangélikus Kollégiumban is, de 1887-ben leégett.

1932-ben Dr. Alex Duchoň épített magán csillagvizsgálót a mai Hlavná utca 32. szám alatt.

1948-ban egy víztorony tetején épült meg Eperjesen Szlovákia első népi csillagvizsgálója. A csillagvizsgáló alapítói és önkéntes dolgozói: Dr. A Duchoň, Imrich Szeghy, Ján Lešo, Štefan Karabín, Ján Hanzély. Az intézmény első igazgatója Imrich Szeghy volt egészen 1975-ig.

A csillagvizsgáló műszerei a Cooke York tubusba szerelt 135 mm átmérőjű és 2000 mm gyújtótávolságú objektív, amit Ing. Gajdušek csiszolt, a Zeiss B 130/1200 mm távcső, valamint egy kis koronográf, amit Dr. Otavský készített.

Dr. Duchoň csillagdáját és épületét is használta a csillagvizsgáló egészen 1978-ig.

Több, mint három évtizeddel a csillagvizsgáló megalapítása után 1984. október 4-én új épületbe költözött és planetáriummal is bővült az intézmény. Ebben jelentős érdeme volt a csillagvizsgáló akkori igazgatónőjének Štefánia Lenzová - Fialkovánek (1975-2001).

A víztorony tetején létesített csillagvizsgálóban ugyan már nem folyik csillagászati tevékenység, de a két régi távcső, a Cooke York és a Zeiss még ott található.

A csillagvizsgáló igazgatói posztját 2002 és 2012 között Juraj Humeňanský töltötte be.

A csillagvizsgáló épülete jelentős felújításokon esett át 2016 és 2020 között, hogy a múltjához méltóan és modern környezetben terjeszthesse a csillagászati ismereteket. A csillagvizsgáló jelenlegi igazgatója 2012-től Mgr. Viliam Kolivoška.

Tevékenység:

A csillagvizsgálónak, mint speciális intézménynek, feladata regionális hatáskörrel a csillagászat népszerűsítése különböző célközönség számára a városi infrastruktúra feltételei között. Tevékenysége főleg a művelődés támogatására és a szabadidős foglalkozások végzésére irányuló csoportos és egyéni látogatók részére.

Az intézmény jelenleg városi jelleggel, a planetárium adta műszaki lehetőségekre alapozva végzi munkáját. A planetárium optikai-mechanikai rendszerével kivetített mesterséges égbolt alapköve:

- iskolai oktatási programoknak
- mesefilmek vetítésének gyermekek részére
- csillagászati előadásoknak
- esti zenei programoknak felnőttek számára

Némely előadás több idegen nyelven is igényelhető.

A planetáriumon kívül az előadóterem is fontos szerepet tölt be, mivel ott lehetőség van előadások, filmvetítések, szemináriumok és konferenciák tartására, amihez nagyban hozzájárul az előadóterem jó minőségű audiovizuális felszerelése.

A kiállító tér különféle kiállítási témák megvalósítására ad lehetőséget, mintegy kiegészítve a planetárium és az előadóhelység adta lehetőségeket.

Látogatási órák, exkurziók, belépődíjak

A tanulmányi kirándulásokra a megadott telefonszámon kell időpontot egyeztetni.

Az előadóteremben csoportos látogatók részére előadásokat és filmvetítéseket tartanak a csillagvizsgáló műszerparkjának bemutatásával egybekötve, valamint kedvező időjárás esetén észlelést is végezhetnek (a Nap fotoszférája, kromoszféra, este a Hold, bolygók, mélyég-objektumok).

A kiállítási teremben állandó kiállítást lehet megtekinteni.

A nyilvánosság részére is tartanak előadásokat a planetáriumban és távcsöves észleléseket. Ezek időpontjait és a belépődíjakat a honlapjukon lehet megtekinteni.

Planetáriumi programok:

Érdekes programokat kínálnak a planetáriumban is, ráadásul némelyik lengyel és egy magyar nyelven is megtekinthető.

- Zenei művek bemutatása a csillagos égbolt alatt (Vivaldi, Bach, Mozart, Vangelis, Elton John stb.)
- Mesefilmek vetítése különböző korcsoportú gyerekek részére
- Ismeretterjesztő programok alap- és középiskolások részére.
- **„Kilátás az égboltra” címmel 4. osztályos tanulóknak magyar nyelven is tartanak bemutatót.**

A teljes kínálat, az időpontok és a belépődíjak a csillagvizsgáló honlapján megtalálhatóak.

Távcsövek és műszerek:

A csillagvizsgáló fő műszere a Zeiss Coudé refraktor, 150 mm átmérővel és 2250 mm gyújtótávolsággal. A maximális nagyítás 375-szörös. Ezt a távcsövet a fotoszféra észlelésére, rajzolására is használják.

Ezen kívül több hordozható távcsővel rendelkeznek, mint a

- Meade ACF 304/2438 LX600
- Somet Binar 2x100mm átmérővel, 25x nagyítással

- Zeiss Kepler 100/1000; Zeiss Cassegrain 150/2250
- LUNT 80/560 naptávcső

A planetáriumban a Carl Zeiss Jena gyártmányú ZKP-2 vetítő van és két filmvetítésre szolgáló vetítőgép.

Népszerűsítő és szakészlelések:

A csillagvizsgáló feladata a nyilvánosság tájékoztatása az aktuális csillagászati jelenségekről és ezek bemutatása a rendelkezésükre álló távcsövek segítségével. A csillagászati szakészlelések a régi tradícióra alapozva a Nap fotoszférájának és kromoszférajának észlelésére koncentrálnak. A Nap fotoszférájának szlovákiai észlelési központja az Eperjesi Csillagvizsgáló (SL 014 száma van a ČESLOPOL hálózatban). Az adatok gyűjtése és továbbítása a nemzetközi központba is az ő feladatuk. Az észlelési adatok feldolgozás után az évente kiadott „Bulletin o pozorovaní Slnka na Slovensku” (Közlöny a szlovákiai napészlelésekről) című kiadványban jelennek meg.

Publikációk:

A csillagvizsgáló gazdag saját kiadású módszertani segédanyaggal rendelkezik, amik zöme 1978-1989-es évekből származik. Ezek megtalálhatók a csillagvizsgáló honlapján elektronikus formában. Jelenleg is jelennek meg kiadványaik: csillagászati témájú képeslapok, kifestők, könyvjelzők, társasjátékok, de természetesen csillagászati szakirodalom is. Rendszeresen kiadják a már említett „Bulletin o pozorovaní Slnka na Slovensku”-t a programban résztvevő csillagdák, csillagászok és amatőrök részére.

Szerkesztette: Molnár Iván

Felhasznált irodalom és forrás:

- Hvezdárne a planetáriá na Slovensku, SÚH Hurbanovo 2015
- Renáta Kolivošková: Storočia astronómie v Prešove, SÚH Hurbanovo
- Az Eperjesi Csillagvizsgáló hivatalos weboldala
- Az Eperjesi Csillagvizsgáló FB oldala

Képmelléklet:

A közölt képek az Eperjesi Csillagvizsgáló honlapjáról és FB oldaláról származnak, ill. Mgr. Roman Tomčík, a csillagvizsgáló munkatársa bocsátotta rendelkezésemre.

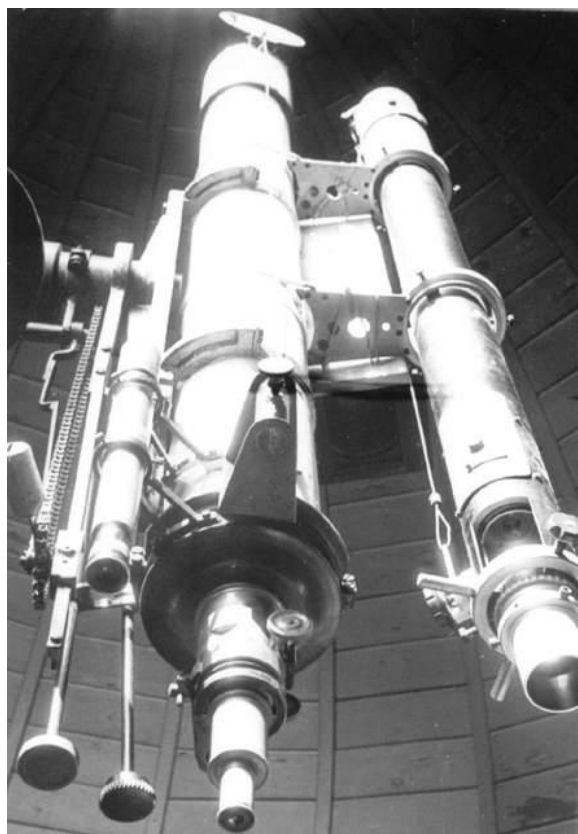
A Flórián-kapun elhelyezett emléktábla

A csillagvizsgáló alapítói

Kupola a víztorony tetején, Szlovákia első népi csillagvizsgálója (1948)

A csillagvizsgáló első távcsövei

A planetárium a Carl Zeiss Jena gyártmányú ZKP-2 vetítővel

A csillagvizsgáló fő műszere a Zeiss Coudé refraktor

A napfoltok észlelése és rajzolása kivetítéssel a Zeiss Coudé refraktorról

Kiállítási terem

Részlet a kiállításról

Új kupola a teraszon hordozható távcsövekkel

Napfogyatkozás észlelése, előtérben a Meade ACF 304/2438 LX600-as távcső

A csillagvizsgáló távcsövei a planetárium teraszán